

BENKŐ LÁSZLÓ

Honfoglalás

I.

TÁLTOSIDŐK

Történelmi regény a honfoglalás korából

KÖNYVKIADÓ
Szeged

Jakti a két vendéget az íratlan pusztai előírások szerint vezeti be Csákán jurtájába. Amikor a nagycsalád feje megéri, miről van szó, azonnal kizavarja az asszonyokat és a gyerekeket, s a vendéghelyre mutat: a jövevények ott foglaljanak helyet.

No, nem is a díszhelyen, mert az Bese apának, a nemzetség fejének van fenntartva, tudja ezt a jurtában mindenki. Bese pedig bármikor bevágtázhatott, akár ilyen időben is, mert sok átharcolt év ide vagy oda, ha mehetnékje támadt, lefogni se lehetett.

– Jómagam Bakos volnék, apa, ő meg itt a bajtársam, Kesző – mutatkozik be a kis csapat vezetője, miután túlesnek a lovak és a családok állapotára vonatkozó kölcsönös érdeklődésen. – Megköszönnék, hogy szállást adtál, élelmet és meleget.

– Ezt mondja a törvény – mormogja a nagycsalád feje. Szerfelett fúrja az oldalát vendégeinek titokzatossága, de illetlenség lenne előrukkolni a kérdéssel. – A társatok, a nyíllövött... megmarad-e?

– Hála a bátyónak, most már meg. De nagyon gyenge, egy pöhöly hó erősebb nála.

– Egészséges vitéz az, mire odakint kizöldül, el is felejtí – veti közbe Jakti. – Rontás sincs rajt, és aki ennyit bírt a nyeregben, ebben a ziman-kóban, azt szereti Tengri. De megmondtam: veletek nem mehet, bármennyire sietős.

– Itt marad, és gondját viseljük – bólogat Csákán, aki igyekszik a beszélgetés fonálát az öt leginkább érdeklő irányba terelni. – A nemzetségfő szállása innen legalább két nap, de senki nem tudja, mekkora odakinn a hó. Gyalog talán jobb lenne, hótalpon, hogy a lovakat kíméljétek, de úgy négy napba is beletelik. Szánt adnánk, ha ezelőtt egy holddal bele nem veszett volna a tóba az ökrökkel együtt.

– Beszakadt a jég. Hiába beszélünk az Apos gyerekeknek, csak ráhajtotta az ökröket. Odalettek azok is – fűzi hozzá Jakti. – Errefelé annyi a lép, a holt víz, hogy aki nem ismerős, rajtaveszt még nyáridőn is.

– Bese nemzetségfőhöz kell érkeznünk, amilyen gyorsan csak lehet – erősködik Bakos. – Nem az övé az utolsó szállás, ahová el kell jutnunk, így nála sem időzhetünk. Szigorú parancsunk van, apa, a főfejedelemtől. Nem állhatunk meg.

Csákán arcán rezdül egy ideg. Hazudott volna, ha azt állítja, szereti Levedit, a mogyeri törzsek első urát. Még ma is élénken él emlékezetében az az idő, amikor Levedi – más választása katonai erő híján nem lévén – elfogadta az alávetettséget a kazár kagántól, hogy a törzseket megvédje, s biztosítsa a túlélést.

– Ha az ő parancsa, az más – mordul Csákán, és lopva Jakti bátyóra sandít. Az öreg alig észrevehetően megrázza a fejét, mire Csákán visszazökken abba a szerepbe, amit egy nagycsalád fejének a pusztai szokásrend szerint végig kell játszania.

– Látom, csak három lovatok van. Gondolom, elvesztek az úton, né tán a farkasok jóvoltából. Úgy gondolom, segíték nektek négy vezető lóval, válasszatok a ménesből. Gondos ember nem járja egyetlen lóval a pusztát. Adok mellétek két legényt a lovászoktól, úgyis sokan vannak. Ismerik a járást a szállásváltó úton Bese apához. Ha már egyszer annyira fontos...

Bakos és Kesző vitézek meghajolva távoznak, Jakti pedig Csákánhoz fordul:

– Tudom, hogy te vagy a szálláson az első, Csákán, és tisztellek ezért. De azt megmondom neked: ne hogy megpróbáld. Láttam, mi motoszkált a fejedben. Ennek a kettőnek épségben kell megérkezni Beséhez, különben akkora baj szakad a fejünkre, hogy ki nem heverjük. Levedit gyűlöld, tudom, nem is mondom, hogy nincs meg rá az okod. De azzal semmit nem nyersz, ha ezek a futárok – mert szerintem azok – esetleg sosem érkeznek meg. Vette már a mogyerinek véréit elég sok népség, nincs szükség rá, hogy még magunk is...

– Vén róka vagy te, Csögle – szólítja eredeti nevén a bátyót Csákán.
– Nem mondom, megfordult bennem, de csak egy kevéskét. Azért nekem sem ment el még a sütnivalóm. Tudod mit? Magam kísérem el őket. A szállás meg addig itt marad Kurulra és rád. Most megmutathatja az öcsém, hogy mit tud.

– Kíváncsi vagy, mi? Böki a csőröd, mi olyan sietős a főfejedelemnek. Ámbátor én akár most is megmondhatom neked, Csákán. Csak arról lehet szó, hogy valami készül, amihez Levedi úrnak sem fűlik a foga. Kényszerből futtat lovasokat ebben az időben. Azt is jelenti a sietség, hogy a nemzetségfők meg a törzsek fejedelmeinek a véleményére is kíváncsi. Komoly dolog lehet, én mondom.

Jakti a fejét csóválva lép ki a nagycsalád urának jurtájából. Odakinn már összeverődtek a férfiak és az asszonyok, várva, milyen parancsot ad másnapra Csákán. Ám ő váratlanul és gyorsan elintézi:

– Mindnek az a dolga, ami ma is volt. Aki a ménesnél volt, ott marad, aki halászott, továbbra is azt teszi. Kurul most a szállásnagy, amíg vissza nem jövök. Jakti, te meg gondoskodsz a harmadikról, arról a sebesültről... Azzal a csavaros eszeddel megoldod – vet lapos pillantást a bátyóra, aki az imént oly vérlázítón átlátott a gondolatain.

Másnap Csákán ötödmagával és a két idegennel útra készülődik. Tizenöt lovat visznek. A télen kicsit megfogyott rajtuk a hús, a bordáik imitt-amott átütnek szépen kefélt szőrükön.

Csákán felesége – idősödő, de még jó erőben lévő asszony – azonmód rendelkezni kezd a szállás nőlakossága körében: ki mit tegyen, hol és meddig. Az ura távollétében hajlamos volt arra, hogy pokollá téve a többiek életét, kiélje parancsolási vágyait, s meg is tette, valahányszor lehetőség nyílt rá.

– Újholdra visszajövök – mondja Csákán, ami annyit jelent, hogy úgy nyolc nap múlva. – Ügyeljetek a szállásra és egymásra. Ne kelljen miattatok szégyenkezniem – fúzi hozzá dacosan, aztán a hóba vágott csapán elindulnak.

– Aztán meg ne feledkezz arról, amit ígértél, Csákán! – figyelmezteti Jakti. – Amúgy meg a Világügyelő szeme legyen rajtatok.

Az öreg mégsem nyugodt. Ismeri Csákánt, tudja, mennyire önféjű, s hogy hajlamos a hirtelen döntésekre. Ilyenkor először az indulatai robbannak, s csak utána igazgatja tetteit az esze. Néha későn kap észbe, de hát ő a nagycsalád vezetője, a legnagyobb tekintély a szálláson, élet és halál ura.

Aztán magában somolygott is az öreg, mert eszébe jutott, hogy Csákán volt egyedül, aki nem hitt a táltosnak, amikor Daru azt mondta, Jakti kék szeme nem hordoz rontást. Mindig úgy nézett Jaktira, mintha egy javas és táltos keverékét látná benne. Inkább tartott tőle, mint hogy korlátlan akarátát érvényesítse felette.

Jakti bátyó ezért élvez különleges helyzetet a szálláson. Idős és fiatal úton-útfélen felkeresi, a véleményét kéri, mert tudják, mekkora földet járt be, milyen világos – „*jakti*” – az elméje, és mily sok ismeretlenre tudja a választ. Csákánon ugyan megmutatkozik néha, hogy szívesebben látná a szálláson Jakti helyett akár Csúzt vagy Ízt, a bozótban lakozó, félig ember, félig alvilági rontáshozókat, de mindenki tudja, hogy ez csak eredendő és végtelen irigységéből fakad.

Csákán soha nem tűrt nála okosabb embert a szálláson, s ha tehette, elüldözte.

Távozásuk után Jakti elballag a vesszőházba, ahol a sebesültet egyedül találja. Beke ébren van, és tejet kérne, ha valaki meghallgatná.

– Hej, te Virág! – bődül az öreg, s a hóba taposott szűk ösvényen máris sietve surranó csizmák zaja hallik. Virág egy pillanattal később csaknem bezuhan az ajtón, piros arccal, fedetlen hajjal, ami nem nagyon illendő egy férjes asszonyhoz.

– Nem megmondtam, hogy ügyeld? – ripakodik rá Jakti, de aztán észreveszi a fiatalasszony arcán a könnycseppeket. – No, minek itatod az egereket? Karold asszony miatt talán?

Virág biccentett: bizony, a durva Karold, Csákán felesége bánt el vele a többi asszony előtt az imént, ahogy szokta. Azt mondta, nem érdekli, miféle beteget vigyáz, az ő dolga mostantól az, amit ő mond, amíg Csákán haza nem ér.

– Halat kellene füstölnöm, ezt parancsolta – hüppög Virág. – Hiába mondtam neki, hogy már egy napja itt vagyok, vigyázom a beteget. Végigvágott rajtam...

– Azt rosszul tette – mondja Jakti csendben, s közben arra gondol, hogy az özvegyen maradt Virág hozománya egészen még most sem a szállás, a család tulajdona, mert innen van a hetedik éven.

Virág családja a hárommal odébb fekvő szállásról is igencsak érdeklődik, hogyan bánnak az asszonnyal. Láthatóan törik a fejüket, miképpen lehetne a hozományt visszaszerezni. Mégpedig a hetedik esztendő lejárta előtt, mert különben végképp elveszik, vagyis hát az asszony urának családját gyarapítja majd.

A legnagyobb baj az, hogy ezzel Virág is tisztában van. Így aztán igazán elhagyatottnak tudja magát, és semmi kedvet nem érez ahhoz, hogy a gyászidő letelte után az urának valamelyik testvére elvegye őt.

Mert azt biztosra senki nem tudta, hogy Virág ura, Györk valóban odaveszett-e. Csak az volt bizonyos, hogy nem tért meg a csatából, de látott már olyant a világ, hogy valaki nyolc-tíz évre rá jött meg, és a tűz mellett szájtátva hallgatták a történeteit gyönyörűséges, távoli földekről, mesés kincsekről, gazdagságról, hatalmas városokról, ahol kőházban laknak az emberek, s nem vándorolnak a legelő gulya után meg a ménesek nyomában szakadatlan.

Virág titkon ma is várja haza Györköt, bár egyre kevésbé él benne a remény.

Jakti bátyó feldúlva parancsolja:

– Itt maradsz, de először hozol neki friss tejet, aztán meg addig ügyelsz rá, amíg szükséges. Majd én elintézem Kurullal.

Virág elszalad a tejért, aztán marad Beke mellett.

Hogy az asszonyból áradó erő vagy Beke életerejé lehet-e az oka, azt senki nem tudja, de a sebesült napról napra jobban érzi magát. Már felkel, kijárkál a vesszőházból, jön-megy a jurták között, megsimogatja a hozzá döngölődő kutyák busa fejét, és szót vált a lovászokkal.

Aztán egy napon újra ledönti a láz. Virág kétségbeesetten szalad Jakti apóhoz, mert Beke félrebeszél, ismeretlen nyelven kiabál, talán veszekszik valakivel a lázas delíriumban. Karjai, lábai merevek, és nem tudja felemelni a fejét.

– Azt gondolnám, hogy el kell hívni a táltost – javasolja Virág riadt szemekkel az öregnek, de az csak a fejét rázza.

– Ismerem ezt a nyavalyát. Nem rontástól van. Azt mondta egyszer egy szaracén tudós, hogy az ember fejében van a hiba. Ők tudtak rá gyógyírt, még ki is lyukasztották a koponyáját az ilyenek, de én azt meg nem teszem. Akkor már holnap temethetnénk. Szaladj, Virág, hozzánk. Kérd el a tarisznyámat rögvest, ami a rácson lóg, az ágyam felett. De tüstént ám!

Virág eltűnik az ajtónyílásban, de az öreg sokat tapasztalt szemét nem tudja becsapni. Látja ő, hogy az ifiasszony túlságosan is a szívén viseli Beke dolgát.

Jakti valahogy ismét talpra állítja a fiatal harcost. Úgy tűnik, hogy a betegség sem akar visszatérni, bár Beke még gyenge és erőtlen. Alig eszik, jószerivel csak tejen él.

Az öreget mindez igencsak aggasztja, s naphosszat töri a fejét, mit tehetne még. A táltost is odaengedte Bekéhez, aki a kényelmetlen procedúrát odakint üldögélve, a ház falának dőlve volt kénytelen elszenvedni, mert Jakti az öreg Darut be nem engedte volna a vesszőházba semmiért.

A mogyeri hit szerint, noha a táltoson nem fog a rontás, azért folyton próbálkozik vele, s folyton a nyomában liheg. S hátha éppen a vesszőházban talál megválni tőle?

Akkor a rosszindulatú szellemnek egyből kapóra jön Beke, de még Virág is, aki egyre több időt tölt vele, lesve minden kívánságát.

A tavasz ebben az esztendőben csaknem átmenet nélkül borította virágra a szállás környékét. A karám berenái mögött egyre idegesebben prüszköltek a lovak, remegő orrcimpákkal szimatolták a szelet, nehezen bírták a bezártságot.

Amikor aztán a csikósok az első igazán tavaszi napon félrehúzták a vaskos gerendákat, hogy szélesre táruljon a karámok kapuja, a csődörök és vezérkancák vad nyerítéssel rúgták magasra a foltokban megmaradt havat, és sörényükbe belekapott a szél, amint felszabadult, tavaszi vág-tába lendültek.